

9. Futsal Dinamo⁴

Već je spomenuto kako je jedan od oblika otpora navijača nezadovoljnih situacijom u klubu za koji navijaju osnivanje vlastitog kluba. Dinamovi navijači odlučili su se upravo za to osnivajući Malonogometni klub *Futsal Dinamo*, ili točnije preuzevši upravljanje tim klubom koji se danas natječe u prvoj hrvatskoj malonogometnoj ligi. U vrijeme blokade posjećivanja velikog Dinama nekoliko puta se više gledatelja i navijača skupilo na utakmicama ovog malog Dinama u dvorani, nego na stadionu u Maksimiru. Sam je klub osnovan 2012. godine, a navijači dominantno ulaze u njegovo vlasništvo 2014. godine. O razlozima za to najbolje govore sami na vlastitoj mrežnoj stranici (www.futsal-dinamo.hr): „U proljeće 2014. godine BBB dolaze na ideju osnivanja vlastitog malonogometnog kluba kako bi se na njegovim utakmicama okupljali navijači i nastavila tradicija navijanja za Dinamo u Zagrebu, a s obzirom da su represija i veliki broj zabrana mnoge udaljili sa stadiona Maksimir. S obzirom da je već postojao Futsal Dinamo, dolazi do kontakta sa tada vodećim ljudima kluba koji su i sami navijači Dinama, zbog čega klub i nosi ovo ime. Ubrzo se donosi odluka da će BBB, umjesto osnivanja potpuno novog kluba, preuzeti vođenje ovog kluba u svim segmentima osim sportskog koji je ostavljen Dinamovcima s više futsal iskustva. Mogao se osnovati potpuno novi klub istog imena, ali odabrano je ovo rješenje jer je ideja bila uključiti u rad kluba sve navijače Dinama koji žele biti dio ove priče.“

Na istoj mrežnoj stranici jasno predstavljaju svoj koncept i ciljeve kluba: „Futsal Dinamo je klub navijača Dinama koji se temelji isključivo na entuzijazmu njegovih članova i ljubavi prema Svetinji! Naša je

⁴ Približno pola ovog rada objavljeno je u izmijenjenom obliku u članku „Ovo je Dinamo!“ – Fenomen Futsal Dinama kao alternativnog navijačkog kluba, autora G. P. Šanteka i D. Vukušića, objavljenom u Glasniku Etnografskog instituta SANU 64/2, 2016.

vodilja u ovoj priči ideal Dinama i iskrena ljubav prema našem klubu i gradu. Klub je „vlasništvo“ svih članova, bez uvijanja i bez birokratskih/pravnih smicalica i trikova. Klub vode članovi/navijači i on je iznad svakog pojedinca. Onog trenutka kada navijač postane članom on postaje jedan od „vlasnika“ koji ima pravo odlučivati i kreirati razvoj kluba. Smatramo da niti jedan pojedinac ne može polagati isključivo pravo na Dinamo jer klub su njegovi navijači. (...) Glavni cilj kluba je okupljanje svih navijača Dinama i razvijanje ljubavi u mlađim generacijama prema Dinamu i Zagrebu. Što se tiče sportskih ambicija, ime Dinamo i naši članovi nas obvezuju da učinimo sve da budemo – najbolji! S organizacijske strane cilj je da Futsal Dinamo ne ovisi o niti jednom pojedincu već da bude samoodrživ i neovisan.“

Iz kazivanja samih osnivača, koji su dio Dinamovih navijača BBB-a, vidljivo je da su novi klub osnovali kako bi i dalje mogli navijati za Dinamo, s obzirom na to da ih je represivno djelovanje Kluba i države udaljilo sa stadiona. Uočljiva je njihova percepcija kako ih strukturalno moćni žele podvrgnuti sebi, kao i to koliko im Dinamo u identitetnom i emocionalnom smislu znači te kako navijanje za njega smatraju dijelom svoje i gradske tradicije. U isticanju ravnopravnosti svih navijača kao članova kluba pokazuju kakav klupski model žele stvoriti, a posredno i kakav bi htjeli da je GNK *Dinamo*. Kako su misli o neprihvatljivosti da klub ikada postane ovisan o pojedincu i njegova svojina konstantne, jasno je koliko ih smeta javna percepcija o Dinamu kao svojini jednog čovjeka.

Kako mediji još uvijek dijelom žive od čitatelja, a Dinamovih navijača u Hrvatskoj ima mnogo, ne čudi što je Futsal Dinamo od samih početaka dobro medijski praćen (usp. za ovaj odlomak Šantek i Vukušić 2016:294-295). Čim su Dinamovi navijači Bad Blue Boysi preuzeli vođenje Futsal Dinama, već su u novinama (usp. Juranović 2014) izašli napisati o njegovom osnivanju i nakani da postane primjer demokratski vođenog sportskog kolektiva. Prva utakmica futsal kluba očekivano je bila dobro medijski popraćena, a novinari u izvješćima (usp. Tončić 2014) nisu propustili napomenuti kako joj je pristupilo više gledatelja nego što je to na utakmicama *velikonogometnog* Dinama. Javnosti su predstavljeni i razlozi osnivanja Futsal Dinama: „Revoltirani navijači, ignorirani od strane kluba, odlučili su masovnim ućlanjivanjem u ovaj malonogometni klub pokazati javnosti kako njihov željeni članski ustroj po načelu 'jedan član – jedan glas' može uspješno funkcionirati“ (usp. Tončić 2014). Da novi klub nije sam sebi svrha, već da je za navijače značenjski povezan sa starim, željelo se pokazati i datumom odigravanja prve (prijateljske) utakmice. Ona je odigrana 6. rujna jer je istoga datuma 1967. godine NK *Dinamo* ostvario svoj najveći

uspjeh u povijesti osvajanjem Kupa velesajamskih gradova. A i protivnik Futsal Dinamu u ovoj prvoj utakmici bila je momčad *All Stars Dinamo*, sastavljena od bivših uglednih Dinamovih igrača, koji su se i osobno uključili u navijačku inicijativu o uvođenju članskoga modela upravljanja u Dinamu. Dakle i tako se izrazito naglasila veza s *velikim* Dinamom. Mediji ne propuštaju popratiti i kasnije natjecateljske utakmice Futsal Dinama, pri čemu uglavnom hvale broj navijača, koji se kreće oko nekoliko tisuća, dok u isto vrijeme na prvoligaške utakmice GNK Dinama zna doći i samo 500 gledatelja, te se pohvalno izražavaju o navijačima, atmosferi i pokazanim emocijama. Svjedoče o tome npr. naslov i nadnaslov jednoga članka: „BBB-i oduševili. Ovo je čista ljubav, navijačka strast ne može se kupiti novcem” (usp. Delač 2014). Klub se medijski prati i po završetku natjecateljske sezone, a mnogi mediji naglašavaju uspješno poslovanje ovog kluba kojim upravljaju sami navijači. Iznimno zanimljiv etnografski opis jedne utakmice Futsal Dinama dao je Dino Vukušić u članku „*Ovo je Dinamo!*” – *Fenomen Futsal Dinama kao alternativnog navijačkog kluba* (usp. Šantek i Vukušić 2016:295-298), pa se čitatelju preporučuje da ga pročita i tako stekne uvid u atmosferu na utakmici i općenito situaciju oko Futsal Dinama. Kako izgledaju utakmice Futsal Dinama, odnosno kako ga bodre navijači, vidljivo je i na brojim filmovima na *YouTube* portalu, a i sam klub ima tamo svoj službeni kanal (<https://www.youtube.com/channel/UCBWKDV8Bmr8W5oyUAel1Jug>).

Malonogmetni klub *Futsal Dinamo*, da se zaključiti iz predstavljenog, nastao je kao oblik otpora i navijačka alternativa GNK Dinamu, s vrhuncem aktivnosti u vrijeme kad je trajao navijački bojkot tog kluba. Tada je futsal, zapravo, bio jedino mjesto gdje su se okupljali i navijali najangažiraniji Dinamovi navijači. Unatoč različitim problemima, navijači su kroz Futsal Dinamo pokazali da mogu i znaju voditi klub, te koliko je model članski upravljanog kluba prihvatljiv, ne samo za navijače već i motivirajući u vezi s cjelokupnim angažmanom oko kluba. Njegovim osnivanjem i vođenjem navijači pokazuju nove, kreativne i kompleksne, načine otpora društveno moćnima te vrijednost participirajuće demokracije. U osnovi ne griješimo ako njihov spor s klupskom upravom promatramo kao spor društvenih vrijednosti i kulturnih pogleda (usp. Bourdieu 1993). S jedne strane imamo navijače koji naglašavaju demokratičnost, neprofitnost i samosvrhovitost nogometnog kluba, a s druge autokrate te profitu i drugim društvenim funkcijama usmjerena viđenja. Kako je za sve navijače njihov klub jedan od najvažnijih izvora identiteta, bilo lokalnoga, bilo općenito kulturnoga (i to toliko da on za njih postaje i sveta stvar pa je na utakmicama čest transparent „Dinamo – svetinja”), jasno je da oni, kao supkultura koja

uvelike počiva na buntu, moraju izraziti otpor privatizaciji nogometa, bez obzira na to privatizira li ga se ekonomski, politički, ili to čini neka društvena skupina ili čak pojedinac. Specifičnost Dinamove situacije, a time i njegovih navijača, jest da oni moraju osnivati klub, u ovome slučaju *Futsal Dinamo*, da bi njime upravljali, iako za to imaju sve zakonske mogućnosti i u GNK Dinamu, kako je već spomenuto, formalnoj udruzi građana. Zašto tome nije tako već se uvidjelo u prethodnom poglavlju, kao i zašto svaki rad o Dinamu i navijačima dijelom postaje i rad o hrvatskom tranzitivnom društvu. U očekivanju većeg društvenog i političkog angažmana, svjesni da su uzroci i rješenja u širem kontekstu, i sami se počinju društveno i politički angažirati. Očito je to i u pripočenju vezanom uz prekid bojkota u rujnu 2016. godine: „Naša borba u početku možda i jest bila usmjerena protiv jednog čovjeka čija moć u nogometnim i nekim drugim strukturama više nikada neće biti kao prije, ali ona danas ima jasne zahtjeve, glavu i rep i danas su svi svjesni da se postojeće stanje i trenutna situacija mora mijenjati i da navijački pokret u cjelini više neće okretati glavu od loših stvari u nogometu. Meta nije više samo jedan čovjek, već sistem koji je prvi navijački neprijatelj.“ (usp. <http://gol.dnevnik.hr/clanak/rubrika/nogomet/bbb-i-prekidaju-bojkot-i-vracaju-se-na-maksimir---449521.html>).

Osim što su osnivanjem *Futsal Dinama* stvorili teren za vlastito vježbanje demokracije i prostor za stjecanje iskustva u mogućem budućem upravljanju klubom, navijači su uz *Futsal Dinamo*, u trenutku stvaranja i blokade, zapravo stvorili i prostor za svoje djelovanje. Naime navijači bez navijanja nemaju smisla, a kako na *veliki* nogomet nisu odlazili, njihov razlog postojanja i sama bit dovedeni su u pitanje. Osnivanje futsal kluba tako je bilo funkcionalno i s njihove strane, da ih očuva kao društvenu skupinu. Već je rečeno da kad bismo ovakav njihov postupak sagledavali iz Mertonova (1968) viđenja pet načina na koje pojedinci odgovaraju na kulturne ciljeve i institucionalna sredstva, mogli bismo reći da su se BBB-i i svi drugi članovi *Futsal Dinama* odlučili za djelovanje putem inovacije, u kojem pojedinci zadržavaju kulturni cilj (natjecanje u nogometu u okviru Hrvatskog nogometnog saveza), ali iznalaze vlastiti način postignuća (*Futsal Dinamo* umjesto GNK *Dinama*).

Iz svih postupaka Dinamovih navijača očita je poruka da se ne žele svesti samo na potrošače, odnosno konzumente nogometne igre i kluba koji vole, već da žele biti aktivni sudionici u djelovanju kluba i razvoju nogometa. Iako se mnogi navijači danas u Europi odupiru vlasnicima zbog ugrožavanja klupskoga identiteta, primjerice oni *Hull City A.F.C.-a* i *Cardiff City F.C.-a*, ili u samom Zagrebu navijači Zagreba, *White Angels*, koji su također osnovali vlastiti klub, specifičnost je

Dinamove situacije i njegovih navijača u razini simboličke poruke kluba, koja je nastala u vrijeme socijalizma i koja je u klub upisala značenja koja daleko nadilaze njegov nogometni aspekt. Primjerice u vrijeme kad je svako naglašavanje etničkog moglo značiti odlazak u zatvor, klub je kao prvi i jedini od tada većih klubova u Hrvatskoj u svoj grb stavio hrvatsko znakovlje. Upravo u ovom njegovom nadnogometnom i nadklupskom značaju doista se čini da funkcionira kao nešto *više od kluba*, poput FC Barcelone, i tu se mora tražiti dio razloga navijačkog neprihvatanja upravljačkog i simboličkog prisvajanja Dinama kao javnog dobra, bilo da to čini politička ili društvena skupina, ili pak pojedinac. Svojim djelovanjem za klub navijači pokazuju društveni i politički aktivizam u vrlo širokom rasponu, od karnevalskog ismijavanja uglednika i autoriteta do organiziranog djelovanja na promjeni u društvu ili njegovim segmentima. I prakse navijačkog otpora pokazale su se vrlo različitim, od fizikalističkog huliganskog ponašanja do intelektualističkog pisanja angažiranih publikacija. No unatoč razlikama u praksi i skupinama koje ih izvode, cilj je jasan i zajednički: navijači se bore za pravo da se čuje njihov *glas*, odnosno da u doba postmoderne jednakopravnosti glasova i njihov postane društveno uvažen, te utječe na osmišljavanje polja (sporta, nogometa) (usp. Bourdieu i Wacquant 1992:16) koje je njima osobito značajno. Participirajuća demokracija s kojom se posvuda susreću, odnosno barem zahtjevi za njom kroz pokušaje različitih referenduma i inicijativa u suvremenom hrvatskom društvu, daje im za pravo da i oni na taj način izraze svoje zahtjeve, ako na neki način svojim djelovanjem zapravo nisu bili i avangarda u hrvatskom društvu.

Zbog svega rečenog, borba za Dinamo (usp. za odlomak Šantek i Vukušić 2016:300-301) pokazuje se i borbom za demokratizaciju kluba, vraćanje kluba navijačima, odnosno vraćanje nogometa u stanje u kojemu je nekada bio. Težnja je da klub, kao nekada, bude vezivno tkivo lokalne zajednice [kako Bromberger (usp. 1995, 306-309) kaže, on ima potencijal da kreira zajedništvo], opet postane bitni element njezina samopoimanja i kulturna pojava čiji je razlog postojanja emocionalni, a ne ekonomski ili neki drugi. Zbog različitosti njihovih strukturalnih pozicija, spor Dinamovih navijača i Uprave može se promatrati i kao jedan od izraza borbe i otpora subordinirane društvene skupine, i to ne samo subordiniranih pojedinaca unutar jedne skupine (navijača GNK Dinama), već i šire društvene borbe. Na primjeru angažmana oko Dinama može se zaključiti da je dio mladih ljudi u Zagrebu i Hrvatskoj kroz nogomet našao način da angažirano društveno djeluje i radi na društvenom unaprjeđenju, što društveno može biti samo korisno.